

УДК 338.26: 65.011.8

Колпакова Н.С., аспірант кафедри фінансів і кредиту
Південний філіал «Національний університет біоресурсів і
природокористування України»
Кримський агротехнологічний університет

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ РЕФОРМУВАННЯ АГРОФОРМУВАНЬ

У статті розглянуті основні групи ризику ре реструктуризації та санації агроформувань, проведена їх оцінка за розробленою сукупності індикаторів, рекомендовані напрямки і форми реструктуризації (санації) залежно від рівня ризиковості.

Ключові слова: ризик, реструктуризація, індикатори, агроформування.

Kolpakova N.S.

RISK MANAGEMENT REFORM AGROFORMATIONS

The article reviews the major risk re restructuring and readjustment of agricultural enterprises, conducted their evaluation on the developed set of indicators recommended directions and forms of restructuring (reorganization), depending on the level of riskiness.

Keywords: risk, restructuring, indicators, agro-formations.

Колпакова Н.С.

УПРАВЛЕНИЕ РИСКАМИ РЕФОРМИРОВАНИЯ АГРОФОРМИРОВАНИЙ

В статье рассмотрены основные группы рисков ре реструктуризации и санации агроформирований, проведена их оценка по разработанной совокупности индикаторов, рекомендованы направления и формы реструктуризации (санации) в зависимости от уровня ризиковости.

Ключевые слова: риск, реструктуризація, індикатори, агроформування.

I. Вступ. Господарська діяльність будь-якого економічного агента схильна до ризиків. Чим крупніше, а, відповідно чим більше операцій, як по кількості, так і за видами здійснює підприємство, тим до більшої кількості ризиків воно схильне. Розробляючи теорію і методологію вивчення ризиків для сільськогосподарських підприємств, необхідно визначити характерні типи ризиків і джерела (причини) їх виникнення,

форми прояву, підсилюючі і ослабляючі чинники, а також способи прогнозування їх можливих наслідків.

Певний внесок в розгляд питань управління ризиками реструктуризації і санації підприємств внесли вітчизняні і зарубіжні автори, зокрема О.М. Кобилянська [1], А. А.Усанова [2], А. А. Лобанова [3], А.В. Чугунова [3], проте не вирішеними залишаються питання особливостей ризик-менеджменту при реструктуризації і санації аграрних підприємств.

II. Постановка задачі. Метою публікації є вивчення природи і специфіки ризиків в процесі реструктуризації і санації аграрних формуваль, а також розробка методів їх оцінки і зниження.

III. Результати дослідження. Оцінити вірогідність виникнення ризику цілком можливо, тоді як спосіб завдання інформації в ситуації невизначеності не дозволяє розрахувати вірогідність виникнення події. Таким чином, якщо існує можливість кількісно і якісно визначити ступеню вірогідності того або іншого варіанту розвитку подій – то це і буде ситуація ризику. Ризик в процесі реструктуризації і санації завжди пов'язаний з вибором певних альтернатив (сценаріїв змін, моделям перетворень і т.д.) і розрахунком вірогідності їх результату.

У пропонованій нами систематизації підставою служать джерела (причини) виникнення ризиків у відтворювальному процесі з урахуванням їх зародження в зовнішньому по відношенню до сільськогосподарських підприємств середовищі і в його внутрішній структурі.

Перше джерело ризиків — небажані зміни якості і кількості чинників виробництва [4]. У сільському господарстві це стосується перш за все зниження якості посівного матеріалу, добрив, комбікормів, незадовільного рівня якості техніки, невчасної поставки пального і змащувальних матеріалів і т.д.

Друге джерело ризиків пов'язане з умовами реалізації виробленої продукції. Форми його прояву: погіршення співвідношення попиту і пропозиції і пов'язана з цим несприятлива для виробника зміна ринкових цін, посилення конкурентної боротьби, підвищення тарифів на транспортування або витрат на зберігання продукції.

Третє джерело ризиків, особливо в нестабільних економічних системах, зароджується у фінансовій сфері, при зміні грошово-кредитної політики. Це — дефіцит бюджету, зміна курсу національної валюти, темпи інфляції, підвищення ставок рефінансування і відсотків по кредитах комерційних банків, коливання курсів державних і

корпоративних цінних паперів і ін.

Четверте джерело ризиків — зміна економічної політики в застосуванні методів протекціонізму або, навпаки, велика лібералізація економіки, ослаблення або посилювання податкового навантаження, регулювання експорту і імпорту і т.п. [6]

Розглянуті джерела економічних ризиків характерні для будь-якої галузі народного господарства. У сільському господарстві, окрім цього, є ще і специфічні причини появи ризиків. Існують погодні ризики. Несприятливі погодні умови прямо впливають на врожайність сільськогосподарських культур, отже, на витрати виробництва, об'єми реалізації продукції, розмір прибутку і рентабельність. Такі явища, як запорошені бурі, град, недостатній сніжний покрив на полях, повені, інші стихійні явища, здатні завдати колосального збитку рослинництву, садівництву і іншим галузям.

Інша особливість — біологічна природа використовуваних в сільському господарстві виробничих ресурсів і одержуваної продукції. Терміни і послідовність виконання технологічних операцій приречені цією природою, а їх порушення неминуче підсилює ризик втрати продукції і доходу. Сівба, що запізниться або дуже рання, тривале збирання врожаю, погані умови зберігання продукції, хвороби тварин і шкідники рослин, — все це зв'язано з прямим ризиком втрати продукції, підвищенням витрат, зниженням прибули.

Нарешті, для сільського господарства характерна територіальна протяжність виробництва, особливо в таких галузях, як рільництво, садівництво, пасовищне тваринництво. Це ускладнює технологічний контроль, а невчасне або неякісне проведення робіт стає додатковим джерелом ризику.

Таким чином, ризик при реструктуризації і санації аграрних формувань нами розглядається як величина змінна в часі, тобто з часом і зміною навколишнього середовища (кон'юнктури, фінансових змінних, природних умов), ризик змінює всі свої характеристики.

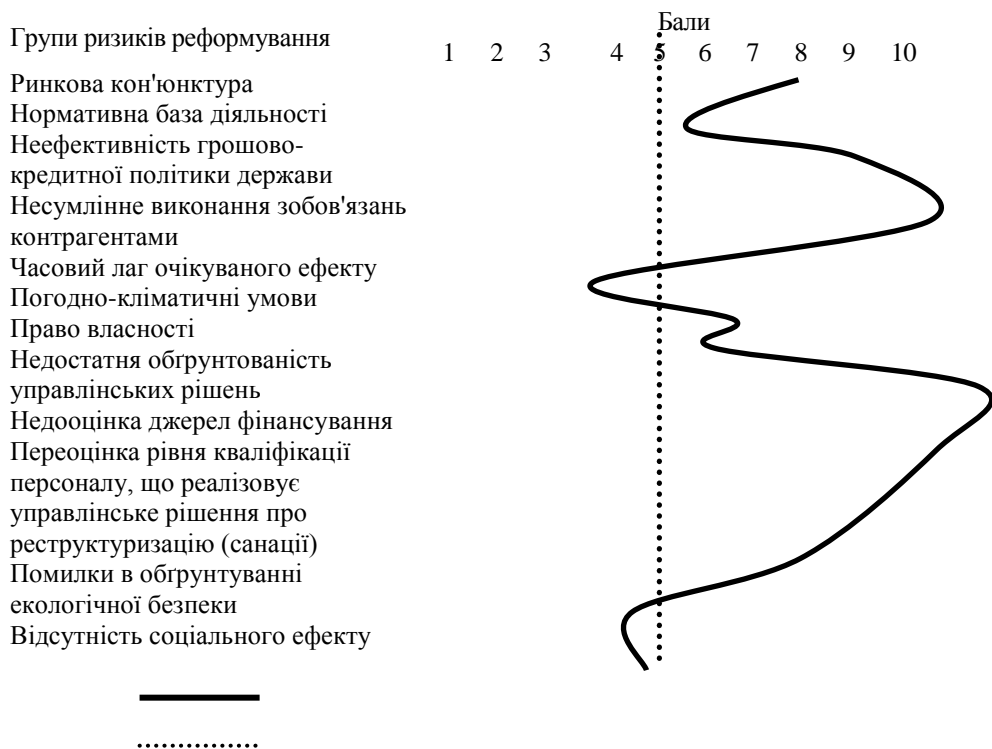

Рис. 1. Профіль значущості груп ризиків процесу реструктуризації (санації) аграрних формувань

Джерело: складено автором шляхом узагальнення експертних оцінок

Для впровадження комплексної системи ризик-менеджменту в аграрних формуваннях необхідно розподілити повноваження між рівнями управління. Далі необхідно скласти карту всіх можливих ризиків. На цьому етапі відбувається ранжирування ризиків по пріоритетності, завдяки чому досягається ефективність розподілу капіталу.

В процесі управління ризиками сільськогосподарських підприємств в ході реструктуризації і санації особливе місце займає їх якісна оцінка. Для оцінки рівня ризику нами був застосований бальний метод, на підставі якого був сформульований профіль ризику (рис. 1).

Так, на думку експертів найбільш значущими для агроформувань в ході реструктуризації є ризики недостатньої обґрунтованості управлінських рішень про реформування (9,2 бали), ризики недооцінки форм і джерел фінансування (8,9 бали), ризики, пов'язані з несумлінним виконанням зобов'язань контрагентами підприємства (8,5 бали), а також переоцінка кваліфікації персоналу, що здійснює розробку, реалізацію і контроль за управлінським рішенням про реструктуризацію (санації) (6,8 бали).

Превалювання цих видів ризиків обумовлене особливостями сучасного ведення агробізнесу (кризова ситуація в сільському господарстві АР Крим, сезонність виробництва і реалізації продукції), а також специфікою реструктуризаційних перетворень в агроформуваннях.

З метою інтегральної оцінки цих видів ризиків нами запропоновані індикатори груп ризиків реформування агроформувань, що мають рівнозначний вплив (таб. 1).

Таблиця 1

Значення індикаторів груп ризиків реформування для цілей СРПР

Групи ризиків	Індикатори	Граничні значення індикаторів		
		мінімальне	середнє	критичне
Ринкова кон'юнктура	Скорочення квот на експорт с.-г. продукції	0**	0/1***	1****
	Зростання цін на с.-г. сировина і матеріали, %	Менше 5	5 - 15	Більше 15
	Зростання рівня монополізації ринку (кількість процедур укрупнень підприємств), %	Менше 10	10 - 15	Більше 15
	Зростання цін на енергоносії, %	Менше 10	10 - 20	Більше 20
Нормативна база діяльності	Внесення змін в Закон України «Про банкрутство»*	0	0/1	1
	Відміна пільгового оподаткування з.-х. виробників	0	0/1	1
Неефективність грошово-кредитної політики держави	Зростання облікової ставки НБУ, %	Менше 2	2 - 5	Більше 5
	Зростання норми обов'язкового резервування, %	Менше 2	2 - 5	Більше 5
	Зміна швидкості обігу грошей, %	Менше 2	2 - 5	Більше 5
	Зміна рівня реальних доходів населення, %	Менше 10	10 - 20	Більше 20
Несумлінне виконання зобов'язань контрагентами	Зростання суми дебіторської заборгованості у складі оборотних коштів, %	Менше 25	25 - 45	Більше 45
	Збільшення терміну погашення дебіторської заборгованості, днів	Менше 40	40 - 90	Більше 90
	Збільшення вартості позикового капіталу, %	Менше 2,5	2,5 – 4,5	Більше 4,5
Часовий лаг очікуваного ефекту	Скорочення вартості ЧПІ від реструктуризації і санації під впливом закону зміни вартості грошей в часі, %	Менше 15	15 - 40	Більше 40

	Збільшення періоду окупності витрат, пов'язаних з реформуванням, днів	Менше 15	15 - 40	Більше 40
Погодно-кліматичні умови	Скорочення об'єму виручки від реалізації продукції унаслідок стихійних бід, %	Менше 10	10 - 30	Більше 30
Право власності	Конфлікт власників і найнятих робітників підприємства (затримка виплати заробітної плати)	0	0/1	1
	Конфлікт інтересів про форму власності підприємства після реформування	0	0/1	1
	Невизначеність в термінах використання орендованих земельних ділянок після реформування	0	0/1	1
Недостатня обґрунтованість управлінських рішень	Невірний вибір об'єкту реформування	0	0/1	1
	Неправильне встановлення першопричин реформування	0	0/1	1
	Невірний розрахунок термінів реформування, частка операційного циклу	Менше 50	50 - 70	Більше 70
	Неправильний вибір форми і методів реформування	0	0/1	1
Недооцінка джерел фінансування	Трансформація кредиторської заборгованості в корпоративні права, %	Менше 5	5 - 10	Більше 10
	Затримка фінансування проекту реформування, днів	Менше 10	10 - 30	Більше 30
Переоцінка рівня кваліфікації персоналу, що реалізовує управлінське рішення про реформування	Недостатній рівень кваліфікації персоналу підприємства, що здійснює реформування	0	0/1	1
	Недостатній рівень кваліфікації зовнішнього керівника	0	0/1	1
Помилки в обґрунтуванні екологічної безпеки	Зростання накладних витрат, пов'язаних з ліквідацією завданої шкоди навколишньому середовищу, %	Менше 10	10 - 30	Більше 30
Відсутність соціального ефекту	Зростання рівня напруженості праці, %	Менше 10	10 - 30	Більше 30
	Скорочення кількості робочих місць, %	Менше 10	10 - 30	Більше 30
	Скорочення соціальних гарантій	0	0/1	1

* - Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 1999 року

** - даний факт відсутній (дія індикатора не виявляється);

*** - дія індикатора носить епізодичний, непостійний характер

**** - наголошується стійка дія індикатора

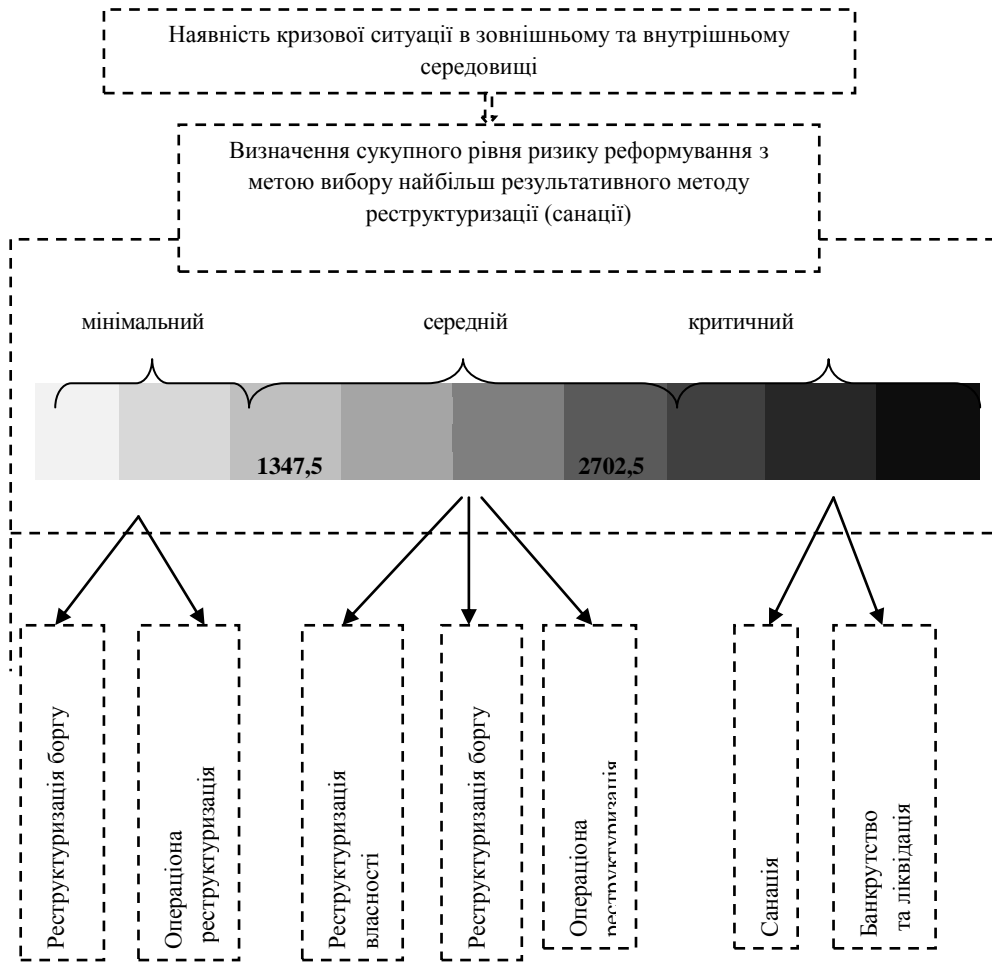

Рис. 2. Порядок вибору напрямків реструктуризації і санації з урахуванням сукупного рівня ризику реформування
Джерело: складено автором

З метою оцінки сукупного рівня ризику реформування аграрних підприємств для цілей СРПР нами встановлена шкала для граничних значень індикаторів, використовувана при розрахунку

средньовзвашеного показника:

- при мінімальному впливі індикаторів – 1 бал;
- при середньому рівні впливу – 5 балів;
- при критичному рівні дії – 10 балів:

$$R_r = \sum (I_i \times 1;5;10), \quad (1)$$

де, R_r – сукупний рівень дії індикаторів груп ризиків реформування агроформувань; I_i – значення відповідних індикаторів; 1, 5, 10 – значення відповідне шкалі впливу.

Виходячи з представлених градацій мінімаксних і середніх значень, а також запропонованої нами шкали для їх інтерпретації, ми сформували основні напрями вибору форм і методів реформування (рис. 2).

В цілому управління ризиками в процесі реструктуризації і санації повинне оптимально поєднувати два напрями: проведення заходів щодо зниження і недопущення ризиків, подолання їх наслідків з мінімальними витратами; ухвалення ризику і вибір такої стратегії, яка максимізує вірогідність отримання очікуваних результатів.

VI. Висновки. Головна мета управління ризиками в умовах реформування, як і мета діяльності підприємства, полягає в максимізації прибутку шляхом раціональної організації його діяльності, включаючи управління підприємством. Отримання прибутку дозволяє утворити резервні фонди для подолання ризикових ситуацій, створити певні гарантії подальшого функціонування підприємства. Подальшого розгляду вимагають особливості процесу реструктуризації малих підприємств.

Список використаних джерел:

1. Кобілянська О.М. Ризик як економічна категорія, його особливості в аграрному виробництві / О.М. Кобілянська // Економіка АПК. – 2008. – №1. – 3. 140.
2. Усанова А. А. Управління ризиками і основні принципи побудови системи управління ризиками на підприємстві. // Доповідь на межд. конф. «Ризики російської економіки: аналіз, оцінка, управління». Москва, 14 жовтня 2003 г.
3. Енциклопедія фінансового риск-менеджмента / Під ред. А. А. Лобанова, А.В. Чугунова. — М: Альпіна Паблішер, 2003.